

การผลิตสื่อสิ่งพิมพ์

หนังสือเล่มนี้เรียบเรียงตามจุดประสงค์รายวิชา สมรรถนะรายวิชา และคำอธิบายรายวิชา
หลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) พุทธศักราช 2556

ของสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ

ได้ผ่านการตรวจประเมินคุณภาพจากสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2558 ครั้งที่ 2
ประเภทวิชา พาณิชยกรรม สาขาวิชา คอมพิวเตอร์ธุรกิจ ลำดับที่ 141

2204-2104

การผลิตสื่อสิ่งพิมพ์

2204-2104

หมวดวิชาทักษะวิชาชีพ

กลุ่มทักษะวิชาชีพเลือก (สาขาวิชาคอมพิวเตอร์ธุรกิจ)
หลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพ พุทธศักราช 2556

เผด็จ อ๋านาเพียง

บรรณาธิการ : ผศ. ดร.ปณิดา วรรณพิรุณ

ข้อมูลทางบรรณานุกรมของสำนักหอสมุดแห่งชาติ

เผด็จ อำนาคเพ็ญ.

การผลิตสื่อสิ่งพิมพ์.-- กรุงเทพฯ : แม็คเอดูเคชั่น, 2558.

228 หน้า.

1. การพิมพ์. I. ชื่อเรื่อง.

686.2

ISBN 978-616-274-598-0

จัดพิมพ์และจำหน่ายโดย

MAC EDUCATION

ผู้เขียน : เผด็จ อำนาคเพ็ญ

การสั่งซื้อ : ส่งรณานิติส่งจ่าย ไปรษณีย์ลาดพร้าว ในนาม บริษัท แม็คเอดูเคชั่น จำกัด
เลขที่ 9/99 อาคารแม็ค ซอยลาดพร้าว 38 ถนนลาดพร้าว แขวงจันทระเกษม
เขตจตุจักร กรุงเทพฯ 10900

☎ : 0-2938-2022-7 FAX : 0-2938-2028

www.MACeducation.com

พิมพ์ครั้งที่ : 1

จำนวนที่พิมพ์ : 3,000 เล่ม

ราคาจำหน่าย : 150 บาท

สงวนลิขสิทธิ์ : กันยายน 2558

พิมพ์ที่ : บริษัท แพลนพรินตติ้ง จำกัด

(สงวนลิขสิทธิ์ตามกฎหมาย ห้ามลอกเลียน ไม่ว่าจะเป็นส่วนหนึ่งส่วนใดของหนังสือเล่มนี้ นอกจากจะได้รับอนุญาตเป็นลายลักษณ์อักษร)

คำนำ

ตามที่กระทรวงศึกษาธิการได้ประกาศใช้หลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพ พุทธศักราช 2556 ทั้งนี้เพื่อให้สอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2555-2559) แผนการศึกษาแห่งชาติ ฉบับปรับปรุง (พ.ศ. 2552-2559) และแผนปฏิบัติการการเตรียมความพร้อมพลเมือง เพื่อเข้าสู่ประชาคมอาเซียนในปี พ.ศ. 2558 ทั้งนี้หลักสูตรดังกล่าวมุ่งผลิตและพัฒนากำลังคนระดับฝีมือ ให้มีสมรรถนะ มีคุณธรรม จริยธรรม และจรรยาบรรณวิชาชีพ สามารถประกอบอาชีพอิสระเป็นผู้ประกอบการที่มีคุณภาพ หรือประกอบอาชีพอื่นๆ ได้ตรงตามความต้องการของสถานประกอบการทั้งในประเทศและในภูมิภาคอาเซียน

บริษัท แม็คเอ็ดดูเคชั่น จำกัด ผู้ผลิตและจำหน่ายหนังสือเรียน สื่อการเรียนรู้ และวารสารทางการศึกษา ทั้งในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ระดับอาชีวศึกษา ตระหนักถึงภารกิจสำคัญในการมีส่วนร่วมในการสนับสนุนส่งเสริมการศึกษาระดับอาชีวศึกษาให้บรรลุผลสมดังเจตนารมณ์ที่ตั้งไว้ จึงได้แต่งตั้งคณะทำงานซึ่งประกอบด้วยนักวิชาการ และผู้สอนทั้งในระดับอาชีวศึกษาและระดับอุดมศึกษาที่มีความเชี่ยวชาญด้านหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ ดำเนินการวิเคราะห์หลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพ พุทธศักราช 2556 ในแต่ละสาขาวิชาเพื่อจัดทำสื่อการเรียนรู้ อันประกอบด้วย

1. หนังสือเรียนที่จัดทำให้ตรงกับจุดประสงค์รายวิชา สมรรถนะรายวิชา และคำอธิบายรายวิชา ทั้งนี้ โดยคำนึงถึงความสอดคล้องกับมาตรฐานการศึกษาวิชาชีพทั้ง 3 ด้าน คือ ด้านคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ด้านสมรรถนะหลักและสมรรถนะทั่วไป และด้านสมรรถนะวิชาชีพ
2. แผนการจัดการเรียนรู้ที่มุ่งเน้นการพัฒนาสมรรถนะของผู้เรียนผ่านกิจกรรมเพื่อเป็นแนวทางให้ผู้สอนนำไปปรับให้เหมาะสมกับธรรมชาติของผู้เรียนและจุดเน้นของสถานศึกษา
3. คู่มือครูสำหรับผู้สอนใช้เป็นแนวทางในการวางแผนการจัดการเรียนรู้ และการฝึกประสบการณ์ให้แก่ผู้เรียนให้สอดคล้องกับหลักสูตร

จุดเด่นของหนังสือเรียนชุดใหม่ มีดังนี้

1. นำเสนอในรูปแบบหน่วยการเรียนรู้ ที่มีเนื้อหาง่ายต่อการเรียนรู้ แต่ยังคงไว้ซึ่งความเข้มข้นและทันสมัย ทั้งนี้เนื้อหาในหนังสือเรียนมุ่งเน้นให้สัมพันธ์กับจุดประสงค์การเรียนรู้ หลักการเรียนรู้ตามสภาพจริง (Authentic Learning) และการประเมินผลตามสภาพจริง (Authentic Assessment)

2. แทรกกิจกรรมตรวจสอบความเข้าใจ กิจกรรมการฝึกกระบวนการคิด (Thinking Skills) และกิจกรรมเตรียมความพร้อมสู่ประชาคมอาเซียนให้แก่ผู้เรียน

3. พัฒนาสมรรถนะหลักและสมรรถนะวิชาชีพผ่านกระบวนการปฏิบัติงานโดยใช้ใบช่วยสอน เป็นสื่อสำหรับการฝึกกระบวนการเรียนรู้ที่สำคัญ เช่น การเรียนรู้จากโครงการ (Project-Based Learning) การพัฒนาเทคโนโลยีให้เป็นเทคโนโลยีสะอาด (Green Technology) และการสร้างสรรค์นวัตกรรม หรือผลิตภัณฑ์ตามแนวคิดเศรษฐกิจเชิงสร้างสรรค์ (Creative Economy) เป็นต้น

4. มีแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน โดยจัดทำแบบทดสอบให้สอดคล้องกับจุดประสงค์ การเรียนรู้ประจำหน่วยการเรียนนั้นๆ ท้ายหน่วยการเรียนรู้ทุกหน่วย

บริษัท แม็คเอ็ดดูเคชั่น จำกัด ขอขอบพระคุณสถานศึกษา ผู้สอน ผู้เรียน และผู้ที่สนใจทุกท่าน ที่ให้ความไว้วางใจในสื่อการเรียนรู้ของบริษัท บริษัทหวังเป็นอย่างยิ่งว่าสื่อการเรียนรู้ชุดนี้คงจะมีส่วนช่วยให้การจัดการเรียนรู้ให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพทัดเทียมระดับสากลต่อไป

บริษัท แม็คเอ็ดดูเคชั่น จำกัด

รหัส 2204-2104
วิชาการผลิตสื่อสิ่งพิมพ์
ทฤษฎี 2 ชั่วโมง ปฏิบัติ 2 ชั่วโมง 3 หน่วยกิต

จุดประสงค์รายวิชา เพื่อให้

1. มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการวิเคราะห์และจำแนกประเภทของสื่อสิ่งพิมพ์
2. มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกระบวนการพิมพ์
3. มีทักษะในการออกแบบสื่อสิ่งพิมพ์และจัดองค์ประกอบศิลป์ในสื่อสิ่งพิมพ์
4. ผลิตสื่อสิ่งพิมพ์ด้วยโปรแกรมผลิตสื่อสิ่งพิมพ์
5. มีคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่ดีในการใช้คอมพิวเตอร์

สมรรถนะรายวิชา

1. แสดงความรู้เกี่ยวกับหลักการพื้นฐานของสื่อสิ่งพิมพ์
2. การออกแบบสื่อสิ่งพิมพ์ตามการใช้งาน
3. ผลิตสื่อสิ่งพิมพ์ด้วยโปรแกรมผลิตสื่อสิ่งพิมพ์

คำอธิบายรายวิชา

ศึกษาและปฏิบัติเกี่ยวกับความรู้พื้นฐานของสื่อสิ่งพิมพ์ กระบวนการพิมพ์ การออกแบบสื่อสิ่งพิมพ์ เทคนิคการใช้ภาพถ่ายในสื่อสิ่งพิมพ์ และการใช้โปรแกรมผลิตสื่อสิ่งพิมพ์

ตารางวิเคราะห์สมรรถนะประจำหน่วย

หน่วยการเรียนรู้ที่	ชื่อหน่วยการเรียนรู้	สมรรถนะประจำหน่วย
1	ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับสื่อสิ่งพิมพ์	แสดงความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับสื่อสิ่งพิมพ์
2	การผลิตสื่อสิ่งพิมพ์ด้วยโปรแกรม Adobe InDesign	แสดงความรู้เกี่ยวกับการผลิตสื่อสิ่งพิมพ์ด้วยโปรแกรม Adobe InDesign
3	การจัดการไฟล์งานและเครื่องมือพื้นฐาน	แสดงความรู้เกี่ยวกับการจัดการไฟล์งานและเครื่องมือพื้นฐาน
4	การสร้างชิ้นงานและการทำงานกับข้อความ	แสดงความรู้เกี่ยวกับการสร้างชิ้นงานและการทำงานกับข้อความ
5	การปรับแต่งและจัดวางข้อความ	แสดงความรู้เกี่ยวกับการปรับแต่งและจัดวางข้อความ
6	การทำงานกับอ็อบเจกต์	แสดงความรู้เกี่ยวกับการทำงานกับอ็อบเจกต์
7	การตกแต่งสื่อสิ่งพิมพ์ด้วยรูปภาพ	แสดงความรู้เกี่ยวกับการตกแต่งสื่อสิ่งพิมพ์ด้วยรูปภาพ
8	การใช้สีกับสื่อสิ่งพิมพ์	แสดงความรู้เกี่ยวกับการใช้สีกับสื่อสิ่งพิมพ์
9	การจัดการหน้าเอกสารสื่อสิ่งพิมพ์	แสดงความรู้เกี่ยวกับการจัดการหน้าเอกสารสื่อสิ่งพิมพ์
10	การจัดทำรูปเล่มหนังสือจากสื่อสิ่งพิมพ์	แสดงความรู้เกี่ยวกับการจัดทำรูปเล่มหนังสือจากสื่อสิ่งพิมพ์

หน่วยการเรียนรู้ที่ 1 ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับสื่อสิ่งพิมพ์

1

1. ความหมายและประวัติสื่อสิ่งพิมพ์	2
2. ความสำคัญของสื่อสิ่งพิมพ์	6
3. ประเภทของสื่อสิ่งพิมพ์	8
4. บทบาทของสื่อสิ่งพิมพ์	9
5. หน้าที่ของสื่อสิ่งพิมพ์	10
6. กระบวนการผลิตสื่อสิ่งพิมพ์	11
7. หลักการออกแบบสื่อสิ่งพิมพ์	14
8. ขนาดและชนิดของกระดาษ	15
แบบทดสอบเพื่อประเมินผลหลังการเรียนรู้	19

หน่วยการเรียนรู้ที่ 2 การผลิตสื่อสิ่งพิมพ์ด้วยโปรแกรม Adobe InDesign

22

1. การเริ่มต้นผลิตสื่อสิ่งพิมพ์ด้วยโปรแกรม Adobe InDesign	23
2. ความต้องการของระบบสำหรับโปรแกรม Adobe InDesign	24
3. การเปิดใช้งานโปรแกรม Adobe InDesign	25
4. หน้าจอแรกของโปรแกรม Adobe InDesign	27
5. กล่องเครื่องมือ	29
6. แถบคอนโทรลพาเนล	29
7. การจัดการหน้าต่างการทำงาน	31
8. การตั้งค่า Preferences	34
แบบทดสอบเพื่อประเมินผลหลังการเรียนรู้	39

หน่วยการเรียนรู้ที่ 3 การจัดการไฟล์งานและเครื่องมือพื้นฐาน

42

1. การสร้างไฟล์งาน 43
2. การบันทึกไฟล์งาน 47
3. การปิดไฟล์งาน 48
4. การเปิดไฟล์งานเดิมมาแก้ไข 49
5. การเพิ่มลดจำนวนหน้า 50

แบบทดสอบเพื่อประเมินผลหลังการเรียนรู้ 55

หน่วยการเรียนรู้ที่ 4 การสร้างชิ้นงานและการทำงานกับข้อความ

57

1. การสร้างข้อความ 58
2. สถานะข้อความ 60
3. การคัดลอกข้อความจากโปรแกรมอื่น 62
4. การไหลของข้อความ 63
5. จำนวนคอลัมน์และระยะห่างของข้อความ 70
6. การแก้ไขข้อความใน Story Editor 73

แบบทดสอบเพื่อประเมินผลหลังการเรียนรู้ 80

หน่วยการเรียนรู้ที่ 5 การปรับแต่งและจัดวางข้อความ

83

1. การกำหนดลักษณะตัวอักษร 84
2. การปรับแต่งตัวอักษรจากพาเนล Character 86
3. การปรับแต่งตัวอักษรจากคอนโทรลพาเนล 87
4. ตัวอักษรห้อยและตัวอักษรยก 88
5. การตั้งแท็บและย่อหน้า 90
6. การจัดเรียงข้อความ 93
7. การขึ้นต้นย่อหน้าด้วยตัวอักษรขนาดใหญ่ 94
8. สไตล์ข้อความ 95
9. การเปลี่ยนสีข้อความ 96
10. การปรับช่องไฟภาษาไทยใน Adobe InDesign 97

แบบทดสอบเพื่อประเมินผลหลังการเรียนรู้ 102

หน่วยการเรียนรู้ที่ 6 การทำงานกับอ็อบเจกต์

105

1. การเลือกอ็อบเจกต์ 106
2. การย้ายอ็อบเจกต์ 107
3. การปรับขนาดอ็อบเจกต์ 109
4. การคัดลอกอ็อบเจกต์ 110
5. การหมุนอ็อบเจกต์ 111
6. การปิดอ็อบเจกต์ 112
7. การพลิกกลับด้านของอ็อบเจกต์ 113

แบบทดสอบเพื่อประเมินผลหลังการเรียนรู้

117

หน่วยการเรียนรู้ที่ 7 การตกแต่งสื่อสิ่งพิมพ์ด้วยรูปภาพ

120

1. การทำงานกับรูปภาพ 121
2. การแทรกรูปภาพ 124
3. การกำหนดความละเอียดของการแสดงภาพ 126
4. การฝังรูปภาพที่ใช้สร้างสื่อสิ่งพิมพ์โดยไม่ต้องลิงก์ภาพ 127
5. การใส่กรอบให้กับรูปภาพ 128
6. การตั้งค่าให้รูปภาพโปร่งใสมองทะลุด้านหลัง 130

แบบทดสอบเพื่อประเมินผลหลังการเรียนรู้

136

หน่วยการเรียนรู้ที่ 8 การใช้สีกับสื่อสิ่งพิมพ์

139

1. ทฤษฎีของสี 140
2. ประเภทของแม่สี 140
3. วงล้อสีธรรมชาติ 141
4. โทนสี 142
5. จิตวิทยาในการเลือกใช้สี 143
6. หลักการพิจารณาเกี่ยวกับการใช้สี 144
7. โหมดสี 145
8. การใส่สีให้กับอ็อบเจกต์ 147

แบบทดสอบเพื่อประเมินผลหลังการเรียนรู้

158

หน่วยการเรียนรู้ที่ 9 การจัดการหน้าเอกสารสื่อสิ่งพิมพ์

161

1. การใช้เครื่องมือวัด 162
2. เส้นการแสดงผลหน้าเอกสาร 166
3. เครื่องมือ Zoom Tool 168
4. เครื่องมือ Hand Tool 169
5. การจัดการหน้าเอกสาร 170
6. การจัดการหน้าเอกสารต้นแบบ 173
- แบบทดสอบเพื่อประเมินผลหลังการเรียนรู้ 179**

หน่วยการเรียนรู้ที่ 10 การจัดทำรูปเล่มหนังสือจากสื่อสิ่งพิมพ์

182

1. การใส่เลขหน้าเอกสาร 183
2. การสร้างสารบัญ 184
3. การสร้างดัชนีอ้างอิงคำศัพท์ 186
4. การสร้างรายการดัชนีอ้างอิงคำศัพท์ 188
5. การรวมไฟล์เพื่อทำเป็นหนังสือ 189
6. การตั้งค่าหัวกระดาษและท้ายกระดาษ 190
7. การตรวจสอบไฟล์งานและการพิมพ์งานออกทางเครื่องพิมพ์ 193
- แบบทดสอบเพื่อประเมินผลหลังการเรียนรู้ 214**

บรรณานุกรม

217

ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับสื่อสิ่งพิมพ์

ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับสื่อสิ่งพิมพ์

ในสังคมมนุษย์ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันนั้นมีการติดต่อสื่อสารซึ่งกันและกันอยู่เสมอ โดยการติดต่อสื่อสารกันนั้นจะใช้วิธีการผ่านสื่อต่างๆ ทั้งที่มีอยู่ในธรรมชาติและที่ได้คิดค้นขึ้นมา ซึ่งสื่อที่ช่วยในการติดต่อสื่อสารเผยแพร่ไปได้อย่างกว้างขวาง สามารถติดต่อกับผู้คนได้จำนวนมาก และนับได้ว่าเป็นสื่อที่เก่าแก่ที่สุดเพราะเกิดก่อนสื่ออื่นๆ นั่นคือสื่อสิ่งพิมพ์ ทั้งนี้สื่อสิ่งพิมพ์ยังเป็นสื่อมวลชนประเภทหนึ่งที่เก่าแก่ที่สุดที่มนุษย์ใช้ในการติดต่อสื่อสารถ่ายทอดความรู้

1. ความหมายและประวัติสื่อสิ่งพิมพ์

1.1 ความหมายของสื่อสิ่งพิมพ์

1.1.1 สื่อสิ่งพิมพ์ตามความหมายที่นิยามไว้ในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554

ให้ความหมายของคำว่า “สื่อ” ดังนี้ ติดต่อกันถึงกัน เช่น สื่อความหมายชักนำให้รู้จักกัน ส่วนคำว่า สิ่งพิมพ์ นิยามไว้ว่า “สมุด แผ่นกระดาษ หรือวัตถุใดๆ ที่พิมพ์ขึ้น รวมตลอดทั้งบทเพลง แผนที่ แผนผัง ภาพวาด ภาพระบายสี ใบประกาศ แผ่นเสียง หรือสิ่งอื่นใดอันมีลักษณะเช่นเดียวกัน”

1.1.2 สิ่งพิมพ์ตามความหมายที่บัญญัติไว้ในกฎหมาย พระราชบัญญัติจัดแจ้งการพิมพ์ พ.ศ. 2550 ให้ความหมายของคำว่า พิมพ์ ไว้ดังนี้ หมายความว่า ทำให้ปรากฏด้วยตัวอักษร รูปรอย ตัวเลข แผนผัง หรือภาพโดยวิธีการใดๆ

จะเห็นได้ว่า คำว่า พิมพ์ นั้นไม่ได้เฉพาะเจาะจงว่าจะต้องเป็นการพิมพ์ด้วยกระดาษ อาจจะใช้วัสดุอื่นพิมพ์ ไม่ว่าจะเป็นผ้า หิน หรือวัสดุอื่นใดที่อาจก่อให้เกิดสิ่งพิมพ์หลายสำเนา อย่างไรก็ดี การตีความหมายของคำว่า การพิมพ์เพื่อใช้กับสื่อสิ่งพิมพ์ในวิชานี้จะเน้นการใช้กระดาษในการพิมพ์เป็นหลัก

คำว่าสิ่งพิมพ์นั้น พระราชบัญญัติจัดแจ้งการพิมพ์ พ.ศ. 2550 บัญญัติว่า สิ่งพิมพ์ หมายความว่า สมุด แผ่นกระดาษ หรือวัตถุใดๆ ที่พิมพ์ขึ้นเป็นหลายสำเนา

1.1.3 สื่อสิ่งพิมพ์ตามความหมายในทางบรรณารักษศาสตร์ คำว่า สื่อสิ่งพิมพ์ หมายถึง วัสดุตีพิมพ์ ได้แก่ สื่อสิ่งพิมพ์ ที่รวบรวมเป็นเล่มจากการตีพิมพ์จากเครื่องพิมพ์ เป็นวัสดุเพื่อการอ่านและการศึกษาค้นคว้าต่างๆ ที่ห้องสมุดได้รวบรวม จัดหา จัดเก็บ เพื่อให้บริการในห้องสมุด เป็นวัสดุพิมพ์ด้วยกระดาษมีรูปลักษณะที่ต่างกัน ได้แก่ หนังสือ วารสาร หรือนิตยสาร หนังสือพิมพ์ จุลสาร และกฤตภาค

1.1.4 สื่อสิ่งพิมพ์ตามความหมายในเชิงการสื่อสาร ได้แก่ สื่อที่ใช้ติดต่อทำความเข้าใจกันด้วยภาษาเขียนหรือสัญลักษณ์ที่สื่อความหมายได้ โดยใช้วัสดุกระดาษพิมพ์ออกมาพร้อมกันหลายสำเนาเพื่อแจกจ่ายให้กับผู้อ่านได้คราวละหลายๆ สื่อสิ่งพิมพ์นั้นอาจมีรูปแบบต่างๆ กัน ไม่ว่าจะเป็นนิตยสาร วารสาร จุลสาร หนังสือพิมพ์ ใบปลิว แผ่นพับ หนังสือคู่มือ และโปสเตอร์ สื่อสิ่งพิมพ์บางประเภทอาจใช้ติดต่อสื่อสารระหว่างบุคคลไม่กี่คน บางประเภทเพื่อติดต่อสื่อสารกันภายในกลุ่ม และบางประเภทติดต่อสื่อสารกับมวลชนสาธารณะ

1.1.5 สื่อสิ่งพิมพ์ตามความหมายในเชิงเทคโนโลยี เป็นการพิจารณาความหมายของสื่อสิ่งพิมพ์ เช่น สื่อสิ่งพิมพ์เลเซอร์เพรสส์ หมายถึง สื่อสิ่งพิมพ์ที่ผลิตจากระบบการพิมพ์แบบแม่พิมพ์พื้นราบ สื่อสิ่งพิมพ์ออฟเซต หมายถึง สื่อสิ่งพิมพ์ที่ผลิตจากระบบการพิมพ์จากแม่พิมพ์พื้นราบ สื่อสิ่งพิมพ์ซิลค์สกรีน หมายถึง สื่อสิ่งพิมพ์ที่ใช้หลักการพิมพ์จากระบบการพิมพ์แบบแม่พิมพ์ฉลุ และสื่อสิ่งพิมพ์คอมพิวเตอร์ที่พิมพ์ด้วยระบบแสงและระบบดิจิทัล

นอกจากนี้ อาจจะพิจารณาจากการใช้สีในการพิมพ์ เช่น สื่อสิ่งพิมพ์สีเดียว สื่อสิ่งพิมพ์สองสี หรือพิจารณาที่วัสดุในการพิมพ์ เช่น สื่อสิ่งพิมพ์กระดาษ สื่อสิ่งพิมพ์ผ้า สื่อสิ่งพิมพ์พลาสติก รวมทั้งอาจพิจารณาจากรูปแบบ เช่น หนังสือพิมพ์ขนาดใหญ่ หนังสือพิมพ์ขนาดแท็บลอยด์ (ขนาดแผ่นเล็ก) สื่อสิ่งพิมพ์ประเภทใบปลิว ใบปิด (โปสเตอร์) เอกสารแผ่นพับ จุลสาร นิตยสาร ตลอดจนหนังสือปกแข็ง ปกอ่อน พ็อกเก็ตบุ๊ก เป็นต้น โดยแต่ละประเภทสื่อสิ่งพิมพ์จะมีรูปร่าง รูปแบบ การจัดเล่มและเย็บเล่มแตกต่างกันออกไป

รูปที่ 1.1 สื่อสิ่งพิมพ์ชนิดต่างๆ

1.2 ประวัติสื่อสิ่งพิมพ์

1.2.1 วิวัฒนาการของการพิมพ์ เริ่มจากยุคโบราณเมื่อมนุษย์รู้จักการสื่อสารกันด้วยการวาดภาพ การเขียนสัญลักษณ์เป็นรูป ซึ่งต่อมาได้พัฒนาเป็นตัวอักษรภาพ แล้วจึงเป็นตัวอักษร การพิมพ์ได้เริ่มต้นขึ้นในประเทศจีน ได้มีการสร้างแม่พิมพ์โดยแกะสลักตัวอักษรหรือภาพลงบนท่อนไม้ ก้อนหิน งาช้าง หรือกระดูกสัตว์ แล้วนำแม่พิมพ์ที่ได้ไปกดลงดินเหนียว ขี้ผึ้ง หรือครั่ง ปรากฏเป็นตัวอักษรหรือภาพตามแม่พิมพ์ เมื่อมีการคิดค้นทำกระดาษขึ้น การพิมพ์ก็ได้พัฒนาขึ้นตามลำดับ

วิวัฒนาการการพิมพ์พื้นนูน (Relief Printing) ประมาณปี ค.ศ. 170 ชาวจีนได้มีการคัดลอกตำราและรูปโดยแกะสลักตัวอักษรและรูปบนแผ่นหินให้ส่วนที่เป็นตัวอักษรหรือลายเส้นนูนขึ้น แล้วนำเอากระดาษมาทาบบ ใช้ถ่านมาถูจนเกิดภาพตัวอักษรบนกระดาษ ประมาณปี ค.ศ. 400 ชาวจีนชื่อ ไหว่ตัง ได้คิดค้นทำหมึกได้สำเร็จ จึงมีการนำตราประทับซึ่งทำโดยการนำเอาก้อนไม้หรือก้อนหินมาแกะทำเป็นแม่พิมพ์ จุ่มหมึกแล้วประทับบนกระดาษและวัสดุอื่นๆ จากการนำตราประทับเล็กๆ ได้มีการทำแม่พิมพ์ที่ใหญ่ขึ้นมีข้อความและภาพมากขึ้น สามารถนำแม่พิมพ์ดังกล่าวมาจุ่มหมึกทำสำเนาบนวัสดุใช้พิมพ์ต่างๆ ได้เป็นจำนวนมาก การพิมพ์ลักษณะนี้เรียกว่า การพิมพ์บล็อกไม้ (Wood Block Printing) ต่อมาในปี ค.ศ. 1040 มีชาวจีนชื่อ ไปเซ้ง ได้คิดค้นแกะตัวอักษรบนแท่งดินเหนียวเป็นตัวยุ่ๆ ทำให้แข็งโดยการฝังแดด แล้วนำไปเผา เมื่อต้องการใช้ก็นำแท่งดินเหนียวที่มีตัวอักษรที่เกี่ยวข้องมาเรียงเป็นข้อความที่ต้องการ แล้วใช้เป็นแม่พิมพ์สำหรับพิมพ์ ในปี ค.ศ. 1400 ชาวเกาหลีได้คิดค้นประดิษฐ์ตัวพิมพ์ทำจากโลหะผสมระหว่างทองแดงกับดีบุกได้สำเร็จ ทำให้ตัวพิมพ์มีความแข็งแรงมากขึ้น

ทางด้านยุโรป ในปี ค.ศ. 1455 นายโยฮัน กูเตนเบิร์ก (Johann Gutenberg) ได้ประดิษฐ์ตัวพิมพ์โลหะผสมได้สำเร็จเช่นกัน นายกูเตนเบิร์กยังได้พัฒนาเครื่องพิมพ์ หมึกพิมพ์ กระดาษที่ใช้พิมพ์ และกรรมวิธีในการพิมพ์ให้ดีขึ้นเรื่อยๆ จึงได้รับการยกย่องเป็น “บิดาแห่งการพิมพ์” การพิมพ์พื้นนูนที่เรียกว่าเลตเตอร์เพรสส์ (Letter Press) นี้จึงเป็นที่นิยมกันมากขึ้น มีการตั้งโรงพิมพ์ขึ้นตามเมืองใหญ่ๆ และเผยแพร่สู่ประเทศอเมริกา เนื่องจากการเรียงพิมพ์ด้วยมือต้องใช้แรงงานและใช้เวลามาก จึงมีการคิดค้นใช้เครื่องเรียงตัวอักษร (Linecast Typesetting) ซึ่งใช้ความร้อนหล่อตัวพิมพ์ จึงเรียกว่า “ตัวพิมพ์แบบร้อน (Hot Type)” ที่มีชื่อเสียง คือ เครื่องเรียงไลโนไทป์ (Linotype) ซึ่งจะทำการเรียงที่ละบรรทัด นิยมใช้ในงานทำแม่พิมพ์หนังสือพิมพ์และเครื่องเรียงโมโนไทป์ (Monotype) ซึ่งเป็นเครื่องที่เรียงออกมาเป็นตัวต่อกันเป็นบรรทัด นิยมใช้ในงานทำแม่พิมพ์หนังสือ ในปี ค.ศ. 1898 ได้มีการประดิษฐ์เครื่องเรียงพิมพ์ด้วยแสงขึ้น (Phototypesetting) ใช้สร้าง “ตัวพิมพ์แบบเย็น (Cold Type)” นอกจากนี้ยังมีการพัฒนาแม่พิมพ์พื้นนูนแบบแผ่นด้วยการใช้วิธีฉายแสงโดยใช้น้ำยาไวแสงฉาบลงบนแผ่นโลหะที่ใช้เป็นแม่พิมพ์ ทำให้การทำแม่พิมพ์สะดวกขึ้น

เครื่องจักรที่ใช้พิมพ์แบบพื้นนูนในยุคแรกๆ อาศัยแรงงานในการทำงานเป็นหลัก เป็นเครื่องแบบง่ายๆ ไม่ซับซ้อน ต่อมาได้มีการพัฒนาเครื่องพิมพ์ให้ดีขึ้นเรื่อยๆ ในปี ค.ศ. 1799 นายวิลเลียม นิโคลสัน (William Nicholson) ได้ประดิษฐ์เครื่องพิมพ์ที่ใช้เครื่องจักรไอน้ำในการทำงานได้สำเร็จ ในช่วงแรกเครื่องพิมพ์มีลักษณะเป็นการบ่อนกระดาษแบบแผ่น เมื่อมีความต้องการงานพิมพ์ให้รวดเร็วขึ้น จึงได้มีการคิดค้นประดิษฐ์เครื่องพิมพ์ที่บ่อนกระดาษแบบเป็นม้วนได้สำเร็จ ต่อมาได้มีการทำแม่พิมพ์ผิวที่นูนเป็นยางธรรมชาติและใช้สีย้อมอนิไลน์เป็นหมึกในการพิมพ์ จึงเรียกชื่อว่า การพิมพ์อนิไลน์ (Aniline Printing) เมื่อ

สื่อนี้ถูกห้ามใช้เนื่องจากมีพิษ จึงเลือกใช้หมึกชนิดอื่นและตั้งชื่อการพิมพ์แบบนี้ใหม่ว่า เฟล็กโซกราฟี (Flexography) ระบบเฟล็กโซกราฟีมีการพัฒนาในเวลาต่อมา มีการใช้อย่างสังเคราะห์แทนยางธรรมชาติ ใช้หมึกแห้งเร็ว และนำลูกกลิ้งแอนิล็อกซ์ (Anilox Roller) มาช่วยในการจ่ายหมึกไปยังแม่พิมพ์ ซึ่งเป็นส่วนสำคัญของระบบเฟล็กโซกราฟีที่ใช้มาจนปัจจุบัน

1.2.2 ประวัติการพิมพ์ในประเทศไทย ประเทศไทยได้รับเทคโนโลยีการพิมพ์จากชาวตะวันตก ตั้งแต่ยุคกรุงศรีอยุธยา สมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราชโดยบาทหลวงชาวฝรั่งเศส ชื่อ หลุยส์ ลาโน (Loius Laneau) ได้ตั้งโรงพิมพ์แห่งแรกขึ้นในปี พ.ศ. 2205 เพื่อพิมพ์คำสอนศาสนาคริสต์ ไวยากรณ์ไทย และบาลี พจนานุกรมไทย ต่อมาได้มีการตั้งโรงพิมพ์หลวงขึ้นในพระราชวังที่ลพบุรี การพิมพ์ในสมัยนั้นใช้ตัวอักษรโรมันมาเรียงพิมพ์ ส่วนภาษาไทยใช้ไม้มาแกะเป็นหน้าทั้งหน้าใช้เป็นแม่พิมพ์ ในปี พ.ศ. 2229 สมเด็จพระนารายณ์มหาราชได้ส่งคณะทูตนำโดยเจ้าพระยาโกษาธิบดี (ปาน) ไปเจริญสัมพันธไมตรียังประเทศฝรั่งเศส เจ้าพระยาโกษาธิบดี (ปาน) ได้มีโอกาสศึกษางานที่โรงพิมพ์หลวงของฝรั่งเศสและได้กลับมาพัฒนาการพิมพ์ในเมืองไทย

ในรัชสมัยสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช บาทหลวงการ์โนลต์ (Arnaud Antioine Garnault) ได้เข้ามาประเทศไทยและได้ตั้งโรงพิมพ์ขึ้นในโบสถ์ข้างตาคูร์ส ผังธนบุรี ในปี พ.ศ. 2339 รัชกาลต่อๆ มา ก็มีการตั้งโรงพิมพ์เพิ่มขึ้นอีก โดยโรงพิมพ์ส่วนใหญ่มีชาวตะวันตกเป็นเจ้าของ และเริ่มมีที่เป็นของคนไทย คือ โรงพิมพ์วัดบวรนิเวศวิหารของเจ้าฟ้ามงกุฎในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ต่อมาเจ้าฟ้ามงกุฎได้ลาสิกขาบทมาขึ้นครองราชย์เป็นพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระองค์ได้ทรงตั้งโรงพิมพ์ขึ้นอีกแห่งในเขตพระบรมมหาราชวัง ทรงตั้งชื่อว่า “โรงอักษรพิมพ์การ” ถือเป็นโรงพิมพ์หลวงในสมัยนั้น พระองค์ยังเป็นผู้นำการพิมพ์ที่ใช้แม่พิมพ์เป็นหิน (Lithography) มาใช้ในเมืองไทยครั้งแรก ทำให้การพิมพ์ในเมืองไทยมีความก้าวหน้าทัดเทียมต่างประเทศ พระองค์จึงทรงได้รับการยกย่องเป็น “พระบิดาแห่งการพิมพ์ไทย” ในยุคนั้น หมอแดน บีช บรัดเลย์ (Dan Beach Bradley) ได้รับกิจการโรงพิมพ์จากคณะมิชชันนารีมาดำเนินการต่อและได้ทำในเชิงการค้า จึงถือเป็นบุคคลแรกในประเทศไทยที่ทำโรงพิมพ์เชิงธุรกิจ ในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้มีการประดิษฐ์เครื่องพิมพ์ดีดภาษาไทยขึ้นและนำมาใช้ในประเทศไทยในปี พ.ศ. 2435 ส่วนในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เริ่มมีการตั้งโรงงานผลิตกระดาษในเชิงอุตสาหกรรมขึ้น กิจการโรงพิมพ์ได้เจริญเติบโตและมีการเปิดโรงพิมพ์เพิ่มขึ้นเรื่อยๆ จนถึงปัจจุบัน

2. ความสำคัญของสื่อสิ่งพิมพ์

สื่อสิ่งพิมพ์มีความสำคัญไม่น้อยกว่าสื่ออิเล็กทรอนิกส์หรือสื่ออื่นๆ ที่มนุษย์ได้นำเข้ามาใช้เป็นเครื่องมือสำหรับติดต่อสื่อสารกันระหว่างมนุษย์อย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอในรูปแบบลักษณะต่างๆ กัน ออกไปนอกเหนือจากปัจจัยสี่ ได้แก่ อาหาร ที่อยู่อาศัย เครื่องนุ่งห่ม และยารักษาโรค เพราะการที่มนุษย์จะได้มาซึ่งปัจจัยสี่นั้นย่อมต้องอาศัยการสื่อสารโดยผ่านสื่อต่างๆ อย่างแน่นอน ยิ่งสังคมมีความสลับซับซ้อนมากเพียงใด การเพิ่มจำนวนประชาชนมากเท่าใด สื่อต่างๆ ที่มนุษย์ใช้เป็นเครื่องมือสำคัญของกระบวนการทางสังคมก็ยิ่งมีความสำคัญมากขึ้นเท่านั้น โดยเฉพาะสื่อสิ่งพิมพ์ซึ่งถือว่าเป็นสื่อที่เก่าแก่ที่สุดที่มนุษย์ได้นำมาใช้เป็นเครื่องมือในการดำเนินกิจกรรมใดๆ ของตนให้บรรลุตามวัตถุประสงค์โดยพิจารณาถึงความสำคัญของสื่อสิ่งพิมพ์สามารถแบ่งออกเป็น 5 ประการ ดังนี้

2.1 สื่อสิ่งพิมพ์มีความสำคัญต่อสังคม จะเห็นได้ว่าแม้สังคมจะมีการพัฒนาไปหลายศตวรรษจากสังคมดั้งเดิมมาสู่สังคมสมัยใหม่ มนุษย์ก็ยังคงมีการสื่อสารโดยผ่านสื่อหรือช่องทางการสื่อสารในรูปแบบที่แตกต่างกันไป สื่อสิ่งพิมพ์ในฐานะที่เป็นสื่อมวลชนที่เก่าแก่ที่สุดในโลก มีความสำคัญต่อสังคมมนุษย์เพราะเป็นเครื่องมือในการติดต่อสื่อสารกันระหว่างมนุษย์ของแต่ละสังคม ทั้งนี้สื่อสิ่งพิมพ์จะบันทึกถ่ายทอดเรื่องราวข้อมูลข่าวสารที่มีการเคลื่อนไหวและเปลี่ยนแปลงไปในแต่ละช่วงเวลาให้มนุษย์ในแต่ละสังคมนั้นได้รับทราบและเข้าใจ เพื่อสร้างกฎระเบียบของสังคมให้เป็นที่ยอมรับระหว่างสมาชิก ได้อยู่ร่วมกันอย่างสงบสุขเป็นสังคม หรือเมื่อสังคมมีการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาไปเช่นใด สื่อสิ่งพิมพ์ก็จะถ่ายทอดเรื่องราวต่างๆ ให้สมาชิกได้รับทราบและปฏิบัติได้อย่างสอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงของสังคมแต่ละสมัย การถ่ายทอดเรื่องราวต่างๆ ที่เกิดขึ้นในช่วงเวลาหลายศตวรรษจากสังคมเก่าสู่สังคมใหม่ในปัจจุบันทำให้โลกซึ่งกว้างใหญ่แคบลง และคนสามารถรับรู้เรื่องราวต่างๆ ได้โดยผ่านสื่อสิ่งพิมพ์ที่ได้ทำการบันทึกประวัติศาสตร์และการเปลี่ยนแปลงไปของสังคมนั่นเอง

2.2 สื่อสิ่งพิมพ์มีความสำคัญต่อการดำรงชีวิตประจำวัน ในการดำรงชีวิตประจำวันมีการสื่อสารอยู่ตลอดเวลา กิจกรรมต่างๆ ที่ทำกันล้วนมีการสื่อสารโดยผ่านสื่อต่างๆ เข้ามาเกี่ยวข้องอยู่เสมอ ตัวอย่างเช่น นายดำตื่นนอนเวลา 06.00 น. เปิดวิทยุฟัง (สื่ออิเล็กทรอนิกส์) จากนั้นอาบน้ำเสร็จมานั่งรับประทานอาหารเช้าคุยกับมารดา (สื่อคำพูด) ขณะนั่งรถเมย์ออกจากบ้านเห็นป้ายประกาศและป้ายโฆษณาต่างๆ (สื่อสิ่งพิมพ์) เมื่อถึงที่โรงเรียนก็เข้าห้องสมุดอ่านหนังสือพิมพ์ (สื่อสิ่งพิมพ์) จนเวลา 08.30 น. เข้าห้องเรียนหยิบหนังสือเรียนขึ้นมา (สื่อสิ่งพิมพ์) เป็นต้น จะเห็นได้ว่าสื่อสิ่งพิมพ์เป็นเครื่องมือสำคัญในการที่มนุษย์นำเข้ามาใช้ในการดำรงชีวิตประจำวันเพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเหตุการณ์ความเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงทางสังคม เป็นแหล่งข้อมูลที่เกี่ยวข้องในการนำมาประกอบการดำรงชีวิตประจำวันหรือ

ประกอบอาชีพ และเพื่อสร้างความเพลิดเพลินใจ เป็นต้น ปัจจุบันจึงทำให้สื่อสิ่งพิมพ์ได้มีการพัฒนาทั้งรูปแบบและเนื้อหาต่างๆ เพื่อให้เข้าถึงประชาชนได้อย่างกว้างขวางและแพร่หลายมากขึ้น และเพื่อตอบสนองความต้องการในการบริโภคข้อมูลข่าวสารอันเป็นประโยชน์ต่อการดำรงชีวิตของสมาชิกในสังคม

2.3 สื่อสิ่งพิมพ์มีความสำคัญต่อองค์การรัฐ ในปัจจุบันองค์การรัฐบาลส่วนใหญ่ได้มีการนำสื่อสิ่งพิมพ์เข้ามาใช้เป็นเครื่องมือติดต่อสื่อสารระหว่างสมาชิกในองค์กรและระหว่างองค์กรต่อองค์การเพื่อประสานสัมพันธ์หน่วยย่อยต่างๆ ของสังคมเข้าไว้ด้วยกัน นำมาซึ่งการดำเนินงาน การปฏิบัติงาน และความร่วมมือที่สอดคล้องกับนโยบายของแต่ละองค์การและประเทศชาติ โดยเฉพาะในการปกครองระบอบประชาธิปไตยย่อมต้องการความสัมพันธ์ระหว่างผู้ปกครองและผู้ถูกปกครองหรือประชาชน นั่นคือรัฐบาลเผยแพร่ข่าวสารการดำเนินงานให้ประชาชนได้รับทราบและเข้าใจ เพื่อให้เกิดความร่วมมือได้อย่างถูกต้อง แต่รัฐบาลก็ต้องการรับทราบถึงความรู้สึกนึกคิดและความต้องการของประชาชนโดยส่วนรวม ด้วยเหตุนี้รัฐบาลจึงพยายามที่จะผลิตสื่อสิ่งพิมพ์ในหลายรูปแบบเพื่อทำหน้าที่เผยแพร่ข่าวสาร เพื่อนำข้อมูลมาใช้ในการปรับปรุงผลปฏิบัติงานให้มีประสิทธิภาพ ในขณะเดียวกันสื่อสิ่งพิมพ์ก็เป็นสื่อกลางในการถ่ายทอดความรู้สึกนึกคิดและความต้องการของประชาชนไปสู่รัฐบาล ด้วยเหตุนี้สื่อสิ่งพิมพ์จึงเป็นสื่อมวลชนแขนงหนึ่งที่มีอิสระในการจัดตั้งและเผยแพร่ข่าวสารได้อย่างเสรีภาพเมื่อเทียบกับสื่ออื่นๆ

2.4 สื่อสิ่งพิมพ์มีความสำคัญต่อองค์การธุรกิจ ในวงการธุรกิจปัจจุบันมีการแข่งขันกันสูงเพื่อเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับสินค้าและบริการให้ประชาชนในสังคมได้รับทราบ และเกิดการซื้อการขายสินค้านำมาซึ่งผลกำไรทางธุรกิจที่ได้ลงทุนไป ปัจจุบันมีการโฆษณาผ่านสื่อต่างๆ เพื่อเผยแพร่ข่าวสารเกี่ยวกับสินค้าและชักจูงใจให้ประชาชนซื้อสินค้าอย่างกว้างขวาง ตั้งแต่สินค้าประเภทของกินสำหรับเด็ก บ้านรถยนต์ เครื่องใช้ไฟฟ้า จึงทำให้เห็นป้ายโฆษณาตามอาคาร ข้างรถประจำทาง หรือทางหนังสือพิมพ์ หรือนิตยสารเป็นจำนวนมาก ทั้งนี้ประชาชนจะได้รับทราบความเปลี่ยนแปลงทางข้อมูลข่าวสารที่เกี่ยวกับสินค้า บริการ การผลิต การบริโภค การลงทุน และอื่นๆ อันเป็นข้อมูลที่มีความสำคัญต่อระบบเศรษฐกิจ นอกจากนี้ในการดำเนินธุรกิจก็มีความสัมพันธ์กันเพราะสิ่งที่ถือได้ว่าเป็นรายได้หลักแก่การดำเนินธุรกิจสื่อสิ่งพิมพ์ คือ การโฆษณา ดังตัวอย่างเช่น หนังสือพิมพ์ไทยรัฐ เนื้อหาภายในนอกจากจะมีข่าว บทความต่างๆ แล้ว ก็จะมีการลงโฆษณาสินค้า บริการต่างๆ เป็นต้น

2.5 สื่อสิ่งพิมพ์มีความสำคัญต่อการศึกษา สื่อสิ่งพิมพ์เข้ามาเกี่ยวข้องกับสังคมมนุษย์มาหลายศตวรรษ โดยในระยะเริ่มแรกจะเห็นได้ชัดเจนว่า สื่อสิ่งพิมพ์จะถูกนำมาใช้เพื่อการศึกษา นั่นคือการเผยแพร่ศาสนา จนกระทั่งสมัยรัชกาลที่ 4 ทรงได้เล็งเห็นความสำคัญของสื่อสิ่งพิมพ์ในการเผยแพร่ศาสนา และการศึกษาให้แก่ประชาชนอย่างทั่วถึง ทำให้เกิดสื่อสิ่งพิมพ์เป็นจำนวนมากที่มีความสำคัญต่อการศึกษามนุษยชาติเรื่อยมาจนถึงปัจจุบันที่มีการปฏิรูปการศึกษา สื่อสิ่งพิมพ์ก็ยิ่งทวีคุณค่าความสำคัญทาง

การศึกษาโดยไม่ได้จำกัดในรูปแบบของตำราแบบเรียนที่ใช้กันในโรงเรียนหรือสถาบันการศึกษาทั่วไป หากแต่รวมไปถึงสื่อสิ่งพิมพ์หลากหลายประเภทและรูปแบบที่มีเนื้อหาให้ความรู้ทั้งโดยตรงและโดยอ้อมแก่ประชาชนอย่างไม่มีขีดจำกัดด้วยเพศ วัย อายุ และระดับการศึกษา เพราะลักษณะของสื่อสิ่งพิมพ์สามารถพกพาไปได้ในทุกที่ทุกเวลา ทำให้เกิดความรู้ทั้งในและนอกห้องเรียน การศึกษาของมนุษย์จึงไร้พรมแดน ตราบเท่าที่มนุษย์แต่ละคนได้ตระหนักและเฝ้าหาความรู้จากสื่อสิ่งพิมพ์อยู่เสมอ

3. ประเภทของสื่อสิ่งพิมพ์

“สิ่งพิมพ์” นั้นกล่าวรวมถึงวัสดุหรือผลิตภัณฑ์ใดๆ ทุกชนิดที่เกิดจากกระบวนการพิมพ์โดยไม่จำกัดว่าจะต้องเป็นสิ่งพิมพ์ที่เกิดจากกระบวนการพิมพ์ด้วยกระดาษเท่านั้น เช่น หนังสือพิมพ์ นิตยสาร เป็นต้น หากแต่รวมไปถึงเหรียญ บัตรจูงกันหลัก บัตรจูงกันรอง และอื่นๆ ที่มีการนำกระบวนการพิมพ์เข้ามาใช้ก่อให้เกิดเป็นชิ้นงาน สิ่งพิมพ์ในปัจจุบันมีลักษณะและรูปแบบที่แตกต่างกันออกไป โดยสามารถจำแนกประเภทของ สิ่งพิมพ์ออกเป็น 5 ประเภท

3.1 สิ่งพิมพ์ประเภทหนังสือ หนังสือเป็นสิ่งพิมพ์ที่มีตัวอักษร บันทึกความรู้ ความคิด ความเชื่อถือ ประสบการณ์ และการกระทำของมนุษย์ โดยรวบรวมเย็บติดเป็นเล่มที่ถาวร เนื้อหารวบรวมขึ้นจากข้อมูลหรือความรู้ที่นักคิดจากผู้เขียนที่เป็นบุคคลเดียวหรือมากกว่า อาจเป็นเรื่องเดียวกันหรือหลายเรื่องในเล่มเดียวกัน ต้องมีเนื้อหาสาระเป็นแกนสำคัญที่จะชักนำให้ผู้อ่านได้รับรู้และส่งผลในทางหนึ่งทางใด เป็นการให้ความรู้หรือความรื่นรมย์โดยการจำแนกประเภทของหนังสือสามารถกระทำได้หลายวิธีวิธีที่นิยมใช้กัน คือ จำแนกสิ่งพิมพ์ประเภทหนังสือตามเนื้อหา ซึ่งแบ่งสิ่งพิมพ์ประเภทหนังสือออกเป็น 2 ลักษณะ คือ สิ่งพิมพ์ที่เป็นสารคดีและสิ่งพิมพ์ที่เป็นบันเทิงคดี

3.2 สิ่งพิมพ์เพื่อการเผยแพร่ข่าวสาร เป็นสิ่งพิมพ์ที่ใช้ในการถ่ายทอดข่าวสาร ความรู้ ความคิด จากที่หนึ่งไปยังอีกที่หนึ่งเพื่อให้มีการขยายวงกว้างในการรับรู้ข้อมูลข่าวสารต่างๆ เช่น หนังสือพิมพ์ นิตยสาร วารสาร จุลสาร และสิ่งพิมพ์โฆษณา

3.3 สิ่งพิมพ์เพื่อการบรรจุภัณฑ์ มนุษย์รู้จักการบรรจุภัณฑ์มาตั้งแต่สมัยโบราณ การนำใบตอง ใบจาก ใบบัว มาห่อหุ้มขนมกล้วย ข้าวต้มมัด ตะโก้ ขนมจาก ข้าวหมาก และอื่นๆ การใช้ใบตองสดห่อขนม ผนึกแน่นด้วยไม้กลัด การใช้ใบตองแห้งทำเป็นกระทงใส่ของ หรือกระบอกไม้ไผ่ห่อข้าวหลามและใส่น้ำดื่ม สิ่งเหล่านี้เป็นการบรรจุภัณฑ์โดยใช้วัสดุทางธรรมชาติที่หาได้ง่ายและมีราคาถูก ปัจจุบันวิวัฒนาการทาง

ด้านบรรจุภัณฑ์ได้เปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลาและตามความเหมาะสมของสภาพแวดล้อม มีการนำวัสดุทางธรรมชาติผสมผสานกับวัสดุทางเคมีมาทดแทนได้มาก และมีการพัฒนาปรับปรุงหาวัสดุใหม่ๆ มาใช้กันอยู่ตลอดเวลา

3.4 สิ่งพิมพ์มีค่า เป็นสื่อสิ่งพิมพ์ที่เน้นการนำไปใช้เป็นหลักฐานสำคัญต่างๆ ซึ่งกำหนดตามกฎหมาย เช่น ธนบัตร เช็คเดินทาง เช็คธนาคาร แสตมป์ ไปรษณีย์ แสตมป์สุรา แสตมป์บุหรี่ เหล้า เบียร์ แสตมป์ประกันภัย ประกาศนียบัตร หนังสือเดินทาง บัตรเครดิต รวมทั้งทะเบียนรถยนต์ และตัวเครื่องบิน เป็นต้น ดังนั้นชีวิตคนเราทุกวันนี้จึงต้องเกี่ยวข้องกับสิ่งพิมพ์มีค่าอยู่ตลอดเวลา โดยปกติแล้วจะมีการใส่ลักษณะความมั่นคงปลอดภัย (Security Features) ไว้ในสิ่งพิมพ์ที่มีค่า โดยมีวัตถุประสงค์เป็น 2 ประการด้วยกัน คือ เพื่อป้องกันการปลอม เช่น ธนบัตร แสตมป์ เป็นต้น และเพื่อป้องกันการแก้ไข เช่น ตัวแลกเงิน สลากกินแบ่ง เช็คธนาคาร เป็นต้น

3.5 สิ่งพิมพ์อื่นๆ ปัจจุบันมีเอกสารอยู่หลายชนิดที่ต้องพิมพ์โดยมีการรักษาความมั่นคงปลอดภัยอยู่ในตัวเอกสารด้วยอย่างเคร่งครัด เอกสารเหล่านี้ เช่น ใบสุทธิ หนังสือเดินทาง สลากกินแบ่ง โฉนดที่ดิน อนุญาต ใต้อื่นๆ เป็นต้น

รูปที่ 1.2 ประเภทของสื่อสิ่งพิมพ์

4. บทบาทของสื่อสิ่งพิมพ์

4.1 บทบาทของสื่อสิ่งพิมพ์ในงานสื่อมวลชน สื่อสิ่งพิมพ์มีความสำคัญในด้านการนำเสนอข้อมูล ข่าวสาร สาร และความบันเทิง ซึ่งเมื่องานสื่อมวลชนต้องเผยแพร่ จึงต้องผลิตสื่อสิ่งพิมพ์ เช่น หนังสือพิมพ์ วารสาร นิตยสาร เป็นต้น

4.2 บทบาทของสื่อสิ่งพิมพ์ในสถานศึกษา สื่อสิ่งพิมพ์ถูกนำไปใช้ในสถานศึกษาโดยทั่วไป ซึ่งทำให้ผู้เรียนผู้สอนเข้าใจในเนื้อหามากขึ้น เช่น หนังสือ ตำรา แบบเรียน แบบฝึกหัด สามารถพัฒนาเป็นเนื้อหาในระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ตได้ เป็นต้น

4.3 บทบาทของสื่อสิ่งพิมพ์ในงานด้านธุรกิจ สื่อสิ่งพิมพ์ที่ถูกนำไปใช้ในงานธุรกิจประเภทต่างๆ เช่น งานโฆษณา ได้แก่ การผลิตหัวจดหมาย/ซองจดหมาย ใบเสร็จรับเงิน/ใบส่งของ โฆษณาน้ำเดียนามบัตร เป็นต้น

4.4 บทบาทของสื่อสิ่งพิมพ์ในงานด้านการธนาคาร ซึ่งรวมถึงงานการเงินและงานที่เกี่ยวข้องกับหลักฐานทางกฎหมาย ได้นำสื่อสิ่งพิมพ์หลายๆ ประเภทมาใช้ในการดำเนินงาน เช่น ใบนำฝาก ใบถอน ธนบัตร เช็คธนาคาร ตั๋วแลกเงิน หนังสือเดินทาง เป็นต้น

4.5 บทบาทของสื่อสิ่งพิมพ์ในห้างสรรพสินค้าและร้านค้าปลีก สื่อสิ่งพิมพ์ที่ทางห้างสรรพสินค้าหรือร้านค้าปลีกใช้ในการดำเนินธุรกิจ เช่น ใบปิดโฆษณาต่างๆ ใบปลิว แผ่นพับ จุลสาร เป็นต้น

รูปที่ 1.3 บทบาทของสื่อสิ่งพิมพ์

■ 5. หน้าที่ของสื่อสิ่งพิมพ์

คมสัน อุดมสารเสรี (2542, หน้า 150-151) ได้กล่าวถึงหน้าที่ของสื่อสิ่งพิมพ์ในฐานะที่เป็นสื่อมวลชนแขนงหนึ่ง ซึ่งพอสรุปได้ 5 ประการ คือ

5.1 หน้าที่ในการเสนอข่าวสารข้อเท็จจริงแก่มวลชน ได้แก่ เสนอข่าวสาร เหตุการณ์ และความเคลื่อนไหวต่างๆ ที่เกิดขึ้นในสังคมให้แก่มวลชนทราบตามข้อเท็จจริงโดยไม่สอดแทรกความคิดเห็นใดๆ ลงไป

5.2 หน้าที่ในการเสนอความคิดเห็นในประเด็นหรือปัญหาใดๆ ซึ่งมีผลกระทบต่อประโยชน์ของส่วนรวม ในนามตัวแทนของประชาชนหรือในลักษณะที่เป็นผู้นำทางความคิดของมวลชน ซึ่งการแสดงความคิดเห็นหรือการวิพากษ์วิจารณ์จะทำให้ผู้รับมีปฏิกิริยาตอบโต้ออกมา ในลักษณะชอบ/ไม่ชอบ เห็นด้วย/ไม่เห็นด้วย

5.3 หน้าที่ทำให้การศึกษาแก่มวลชน ได้แก่ การถ่ายทอดความรู้ในสาขาวิชาการต่างๆ รวมทั้งทัศนคติ ค่านิยม ประเพณีวัฒนธรรม ทักษะ และเทคนิคในการประกอบกิจการงานทั้งทางตรงและทางอ้อม

5.4 หน้าที่ทำให้ความบันเทิงแก่มวลชนในรูปแบบต่างๆ โดยมุ่งให้เกิดความเพลิดเพลิน สนุกสนาน คลายความเครียด และมีสุขภาพจิตที่ดี ได้แก่ เรื่องย่อละคร รายการโทรทัศน์ และภาพยนตร์

5.5 หน้าที่ใช้ในการโฆษณาประชาสัมพันธ์ เพื่อให้เกิดความเข้าใจที่ติดต่อกันทั้งในด้าน การเมือง การปกครอง การค้า การให้บริการด้านธุรกิจและบริการสาธารณะ

6. กระบวนการผลิตสื่อสิ่งพิมพ์

ในการผลิตสื่อสิ่งพิมพ์ทุกประเภทสามารถจัดลำดับได้เป็นขั้นตอนหรือกระบวนการให้เห็นภาพตั้งแต่เริ่มต้นทำงานจนสำเร็จเป็นสิ่งพิมพ์ได้ โดยอาศัยขั้นตอนหลักในการผลิตสื่อสิ่งพิมพ์ที่ครอบคลุมทุกกระบวนการ ได้แก่ การวางแผนการออกแบบและกำหนดแนวคิดในการจัดทำ (Pre-prepress) การเตรียมต้นฉบับเพื่อการพิมพ์ (Prepress) ซึ่งถือว่าเป็นกระบวนการวางแผนก่อนการผลิตสื่อสิ่งพิมพ์ การพิมพ์ (Press) ก็คือ กระบวนการของการผลิต และหลังการพิมพ์ (Afterpress) ซึ่งถือว่าเป็นกระบวนการหลังการผลิตที่เกิดเป็นสิ่งพิมพ์ในรูปแบบต่างๆ จะเห็นได้ว่าการจัดทำสื่อสิ่งพิมพ์นั้นมีขั้นตอนที่ชัดเจน สำหรับขั้นตอนการวางแผนการออกแบบและกำหนดแนวคิดในการจัดทำนั้นถือว่าเป็นขั้นตอนแรกของกระบวนการผลิตสื่อสิ่งพิมพ์ และเป็นกิจกรรมในลักษณะการวางแผนการทำงาน (Planning) และการกำหนดแนวคิด (Concept) ของสื่อสิ่งพิมพ์ ซึ่งจะต้องใช้ความรู้และความเข้าใจในหลักวิชาการทางด้านวารสารศาสตร์ (Journalism) เป็นสำคัญ เพราะมีความแตกต่างจากขั้นตอนต่อมาที่เน้นในเรื่องของทักษะ รวมทั้งเทคนิคที่เกี่ยวข้องกับหลักวิชาเทคโนโลยีทางการพิมพ์ (Printing Technology) เป็นสำคัญ ดังนั้นในหน่วยการเรียนรู้นี้จะได้ทราบถึงกระบวนการผลิตสื่อสิ่งพิมพ์ทุกกระบวนการในภาพรวมของแต่ละประเภทของสื่อสิ่งพิมพ์ เพื่อนำไปประยุกต์ใช้ผลิตสื่อสิ่งพิมพ์ได้อย่างมีคุณค่าและมีประสิทธิภาพต่อไป

6.1 กระบวนการวางแผนก่อนการผลิต (Prepress) มีขั้นตอนดังนี้

6.1.1 การวางแผนการผลิต การออกแบบสิ่งพิมพ์จำเป็นต้องคำนึงถึงขั้นตอนการผลิตทั้งหมด เพื่อให้การปฏิบัติงานในแต่ละขั้นตอนให้สอดคล้องและดำเนินไปได้อย่างถูกต้อง มีการสื่อความหมายและความเข้าใจ

6.1.2 การเตรียมต้นฉบับ คือ การเตรียมผลงานที่เกิดจากการเขียนของผู้เขียน ทั้งภายในกองบรรณาธิการที่มีหน้าที่โดยตรง รวมทั้งผู้เขียนจากภายนอกกองบรรณาธิการ เช่น นักเขียนรับเชิญ คอลัมนิสต์กิตติมศักดิ์ ต้นฉบับหมายความรวมถึง เนื้อหา รูปภาพประกอบเรื่อง คำบรรยายภาพ แผนภูมิ กราฟิกต่างๆ เป็นต้น

6.1.3 การบรรณาธิการ หมายถึง การเตรียม การตรวจแก้ต้นฉบับ การเลือกเฟ้นเรื่อง การเลือกอักษรพิมพ์ การพาดหัว การเขียนชื่อเรื่อง การใช้ภาพ และการวางรูปแบบเพื่อการนำลงพิมพ์ โดยผู้ที่มีหน้าที่ในการบรรณาธิการจะยึดรูปแบบเหล่านี้ ซึ่งเป็นเอกลักษณ์ของหนังสือพิมพ์หรือสิ่งพิมพ์แต่ละฉบับ เรียกว่า “สไตล์บุ๊ก (Style Book)” หรือ “สไตล์ชีต (Style Sheet)”

6.2 กระบวนการผลิตสิ่งพิมพ์ (Press) กระบวนการในขั้นตอนของการผลิตสิ่งพิมพ์ แบ่งได้เป็น 3 ขั้นตอน ได้แก่ งานก่อนพิมพ์ (Prepress Work) งานพิมพ์ (Press Work) และงานทำสำเร็จ (Finishing After Press Work) ขั้นตอนของการผลิตทั้งหมดข้างต้นจะกระทำภายหลังจากผ่านกระบวนการก่อนการผลิต ได้แก่ การวางแผนการผลิต การเตรียมต้นฉบับ และการบรรณาธิการหรือการตรวจแก้ต้นฉบับเสร็จสิ้นสมบูรณ์แล้วนั่นเอง

6.3 กระบวนการหลังการผลิต (Afterpress) มีขั้นตอนดังนี้

6.3.1 การเข้าเล่ม การพิมพ์หนังสือโดยทั่วไปจะแบ่งการทำเล่มเป็น 2 วิธี คือ

1) **การทำเล่มแบบปกอ่อน** เป็นการทำเล่มที่ใช้ปกที่มีน้ำหนักมากกว่าน้ำหนักของกระดาษเนื้อในประมาณ 2 เท่า เช่น กระดาษการ์ดอาร์ตที่สามารถจับปงอโค้งได้ วิธีการเข้าเล่มแบบปกอ่อนทำได้หลายวิธีตามความเหมาะสมของงาน ได้แก่ เย็บมุงหลังคา เย็บสัน ไสกาว เย็บกึ่ง-ไสกาว

2) **การทำเล่มแบบปกแข็ง** การทำเล่มแบบปกแข็ง เป็นการเข้าเล่มโดยแยกเนื้อในออกมาเย็บด้วยการเย็บกึ่งหรือไสสันหากาวไว้ก่อน จากนั้นจึงนำไปเข้าปกที่เป็นกระดาษแข็งเบอร์ที่ต้องการหุ้มด้วยกระดาษอาร์ตที่ใช้พิมพ์ปก หรือหุ้มด้วยผ้าไหม ผ้าแลคซัน หรือกระดาษสี แล้วนำมาเข้าเล่ม ปกติจะกำหนดขนาดที่เนื้อใน ปกจะใหญ่กว่าเนื้อในจากขนาดมาตรฐานประมาณ 2-5 มิลลิเมตร ทั้ง 3 ด้านเพื่อป้องกันเนื้อในให้คงทน วิธีนี้จะได้น้ำหนักที่ต้องการความคงทนสูง แต่ต้นทุนการผลิตจะสูงเพิ่มขึ้น

6.3.2 การอบพลาสติก (Lacquer or Varnish Coating: UV Coating) ขั้นตอนนี้จะใช้กับงานปกหรือสิ่งพิมพ์ที่ต้องการความเงามันเพิ่มขึ้น โดยใช้น้ำยาเคลือบทั้งแบบธรรมดาอบหรือเคลือบ แล้วนำไปขัดผิวให้เกิดความเงามัน หรือแบบน้ำยาที่แห้งด้วยแสงอัลตราไวโอเลต (UV) เคลือบลงไปแล้วผ่านแสงจะได้ความเงามันขึ้นมาในปัจจุบันการอบพลาสติกบนกระดาษได้รับความนิยมอย่างกว้างขวางโดยเฉพาะอย่างยิ่งปกหนังสือ แผ่นโฆษณา และสิ่งพิมพ์ที่ต้องทนต่องานหนักต่างๆ ผิวที่ได้รับการเคลือบหรืออบจะมีความมันมาก และดูสวยงาม แต่ควรใช้กับกระดาษอาร์ตเท่านั้น ปัจจุบันราคาค่าอบหรือการเคลือบพลาสติกได้ลดลงมามากแล้ว

หนังสือเรียนอาชีวศึกษา

หลักสูตรใหม่

หลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.)
พุทธศักราช 2556

สื่อการเรียนรู้แบบบูรณาการที่เน้นคุณลักษณะที่พึงประสงค์
สมรรถนะหลักและสมรรถนะทั่วไป และสมรรถนะวิชาชีพ

เนื้อหาดี มีคุณภาพ ตรงตามจุดประสงค์รายวิชา สมรรถนะรายวิชา และคำอธิบาย
รายวิชาของหลักสูตร เสริมกิจกรรมเตรียมความพร้อมสู่ประชาคมอาเซียนให้แก่
ผู้เรียน และใบช่วยสอนโดยเน้นกระบวนการเรียนรู้ผู้เรียนเป็นสำคัญตามนโยบาย
ของสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา :-

 Project-based Learning

 Thinking Skills

 Green Technology

 Creative Economy

 MAC e-knowledge

 มีแผนการจัดการเรียนรู้ที่ทันสมัย สะดวก
และปรับได้ สำหรับผู้สอนใช้เป็นแนวทาง
ในการจัดการเรียนรู้

- หนังสือ ☐ 1 เล่ม จำนวน หน้า
☒ 2 เล่ม จำนวน 110 หน้า
☒ 4 เล่ม จำนวน 118 หน้า
- กระดาษ ปอนด์
- ความหนา กระดาษปก 210 แกรม
กระดาษเนื้อใน 80 แกรม

การผลิตสื่อสิ่งพิมพ์

3306215100

MAC EDUCATION

www.MACeducation.com

9 786162 745980

ราคา 150 บาท